СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК LI. Ч. 139. Джерзі Сіти, Н. Дж., вівторок, 20-го липня 1943. No. 139. Jersey City, N. J., Tuesday, July 20, 1943. VOL. LI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. П'ЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ОРГАНІЗАЦІЯ СІО ЗА ВПЛИВ НА ПОЛІТИКУ АМЕРИКАНСЬКОГО КОНҐРЕСУ

ВАШИНГТОН. — Филип Морі предсідник Конґресу Промислових Організацій подав до прилюдного відома, що кампанія його організації за вплив на політику американського конґресу вже розпочалася. Йде про те, щоб приневолити конґресменів та сенаторів змінити свою дотеперішню політику в робітничих справах.

Замісць ворожого наставлення, як каже Морей, вони мають ставитися приязно до робітничих домагань. У першу чергу конґрес має змінити протистрайковий закон, недавно ухвалений. За цим підуть інші домагання.

Щоби кампанію перевести з успіхом, вибрано спеціяльний комітет при СІО. Цей комітет вислав агітаційного листа до місцевих відділів з вияснениям пляну кампанії. Мають бути уладжені прилюдні агітаційні віча, промови по радіо, видавані окремі летючки, поміщувані статті в газетах і т. і. Кампанія має закінчитися величезними здвигами в Дні Праці.

КОМУНІСТИ ХОЧУТЬ ОПАНУВАТИ АМЕРИКАНСЬКУ ПАРТІЮ ПРАЦІ.

НЮ ЙОРК. — Після розвязання Комінтерну комуністи почали вступати до Американської Партії Праці, яка поширена в стейті Ню Йорк. Їх провідницею є Елизабет Ґорлі Флин. Вони запопадливо кинулися присвоювати собі емблеми цеї партії та опановувати поодинокі відділи. Таке виявили організатори Американської Партії Праці Джордж С. Кавітс і Алекс Ровз. Тому, що ліве крило цеї партії вже здавна було підо впливом комуністів, заходить можливість, що найближчі вибори на кандидатів до різних урядів у серпні викажуть перемогу комуністів.

АРМІЯ ВМІЄ ГОСПОДАРИТИ.

ОВКЛЕНД (Каліфорнія). — Департамент постачання для направок в армії оправдав свої надії, як показується з кількох звітів. Пересічно праця двох днів цього департаменту заощаджує одномісячні видатки армії. Це показується на такім прикладі: Армія мала зношених 3,600 плащів. Кошт одного плаща виносив $12.82. Коли їх направлено в робітнях армії, показалося, що за $2 можна було перелицювати плащ на майже новий. Уряд заощадив на тім $36,000.

ІТАЛІЙСЬКІ БРАНЦІ З АФРИКИ В АМЕРИЦІ.

КЕМП КАРСОН (Колорейдо). — З числа 36,688 італійців, узятих в полон в Північній Африці та привезених до Злучених Держав, 14,500 приміщено в Кемп Карсон. Є це здебільша 18-20-літні хлопці. На них пізнати ще сліди боїв, по їх убраннях. Їх приміщено в бараках, пересічно по 100 людей в одному. Табор окружений подвійною загородою з кільчастого дроту. Його стережуть американські вояки. Італійці дістають по 10центів денно, а коли йдуть на працю поза табором, дістають 80 центів денно. Вони відзначаються релігійністю. Після прибуття вони збудували собі престол в бараку і пристроїли його артистично, хоч дуже примітивно. Католицький капелян заспокоює їх духовні потреби. В неділі відправляє Службу Божу під голим небом на подвірю табору. У вільних хвилинах бранці займаються спортом.

ПОМЕР ЗАСТУПНИК ҐОВЕРНОРА СТЕЙТУ НЮ ЙОРК.

СКЕНЕКТАДІ (Ню Йорк). — Томас В. Волес заступник ґовернора стейту Ню Йорк помер від запалення легенів в суботу 17. липня, у 43 році життя. Після його смерти остає спірним питанням, хто буде його правним наслідником. Одні є цього переконання, що треба буде вибрати нового заступника, інші думають, що його уряд має справувати предсідник стейтового сенату. Ним є тепер сен. Джов Р. Генґі.

БУЛИТ БУДЕ КАНДИДУВАТИ НА МЕЙОРА ФІЛАДЕЛФІЇ.

ФІЛАДЕЛФІЯ. — Вилйєм С. Булит, бувший амбасадор для Росії й Франції, а тепер спеціяльний заступник секретаря фльоти, зголосив свою кандидатуру на посадника Філаделфії з рамени Демократичної Партії. Вибір кандидатів з рамени партій відбудеться 14. вересня.

ХАРЧІ БУДУТЬ ОДНОМАНІТНІ.

ВАШИНГТОН. — Бюро Адміністрації Цін дістало від президента вказівку, щоби приготовити стандардизацію всіх продуктів, бо це облегчить контролю харчевих цін. Видаючи цей розпорядок, президент Рузвелт покликався на закон, ухвалений конґресом. В законі сказано, що харчі мають бути однакового виробу („стандард"), а якість („ґрейд") має бути зазначена на опакуванню.

У Столиці Створено Бюро для Окупованих Земель

ВАШИНГТОН. — При стейтовім департаменті створено Бюро Чужинної Економічної Координації. Його завданням буде заопікуватися пляново економічними справами земель, що їх аліянтські війська звільнять спід дотеперішньої тиранії і візьмуть у посідання. Воно також має звести разом різні американські аґенди, що приготовані повести працю в окупованих краях. Головою бюра іменований теперішній підсекретар стейту Дін Ачесон.

ОСЯГИ БОРОТЬБИ ПРОТИ САБОТАЖУ

ВАШИНГТОН. — Тут відбулося закінчення курсу в Краєвій Поліційній Академії при Федеральнім Бюрі Інвестиґації. До зібраних кандидатів промовляв директор бюра Едгар І. Гувер. У промові підніс те, що досі не вдався в Злучених Державах ні один акт саботажу, плянованого ззаграниці.. Другий промовець, командант Оборони на Сході Злучених Держав ген. Гю А. Дром, згадав, що тут були акти саботажу, але ніодин на великі розміри. Ворог має багато аґентів, а між ними є родовиті американці. Ген. Дром подав до прилюдного відома, що деякі військові команданти мають „право виключення". Його команда обіймає східні стейти, від Мейн до Флориди. Він давав наказ усунути деякі небезпечні особи з цих стейтів. Між ними було 67 відсотків німців та італійців, натуралізованих громадян; 11 відсотків німецьких громадян; 18 відсотків родовитих американців.Нєсказав, хто були 4 відсотків інших „виключених"

АМЕРИКАНСЬКІ ВОЯКИ МАЮТЬ СЕНТИМЕНТ ДО РІДНОЇ ЗЕМЛІ

БАЛЬБОА (Полоса Панамського Каналу). — Стужений за домом сержант Дейвид Ґрін з Ню Йорку виказав сентимент за твердою землею, на котрій ніг мігби певно стояти. Його запитали приятелі, чого найбільше він собі бажавби. На це Ґрін відповів: „Землі Злучених Держав, щоб на ній можна стояти". Його товариші були здивовані, коли Ґрін виняв коверту, а з неї висипалася земля, прислана йому з Пелгем Парк з Бронксу під Ню Йорком.

БУДЕ СТАБІЛІЗОВАНА ЦІНА НА ЖИВІ БЕЗРОГИ, А РІЗНИКИ МУСЯТЬ МАТИ ДОЗВІЛ НА ВБИВАННЯ

ВАШИНГТОН. — Уряд виказав свою дбайливість про здоровля і вдоволля громадян тим, що впровадив постійну ціну на живі безроги по дол. 14.75 ц. від 100 фунтів живої ваги. Це сталося тому, що в часі недостачі мяса почав розвиватися на велику скалю продаж свинячого мяса. Таксамо різники, що вбивають свині, мають мати „лайсенс". Цей розпорядок увійде в життя з днем 15 серпня. Урядові кажуть, що покищо не будуть вводити ціни на інший живий товар, призначений на заріз.

Рузвелт і Чорчил Подають Італії Ультимат

ВАШИНГТОН. — Президент Рузвелт і премієр Чорчил заявили італійському народови, що він мусить повалити фашистівських правителів й здати чесною капітуляцією свої військові сили, або рішитися на страшне знищення війни. „Прийшов час для вас вирішити", наже заява, „чи італійці мають вмирати за Мусолінія й Гітлера чи жити для Італії й цивілізації".

РЕЧНИК ФАШИСТІВ ВІДКИДАЄ УЛЬТИМАТ

БЕРН. — У своїй радіовій промові, виголошеній до цілої Італії, Карльо Скорза, секретар фашистівської партії, відкинув рішучо в імені „чорно-сорочкової міліції" зазив Рузвелта й Чорчила. Він виправдував приступлення Італії до війни та закликав італійців до єдности, кажучи, що інакше вони стануть рабами або англо-саксів або росіян. Він загрожував притому лютими карами всім італійцям, що важуться поломати єдність.

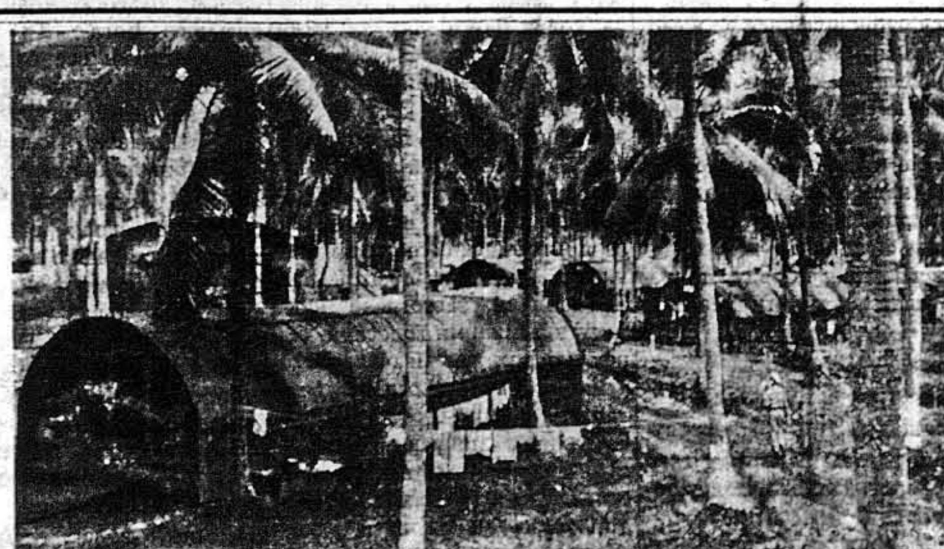
ПОЛЬСЬКИЙ ПРЕМІЄР ЗА ФЕДЕРАЦІЮ МЕНШИХ ДЕРЖАВ

ЛОНДОН. — Станіслав Міколайчик, премієр міністрів польського уряду на вигнанню, виступив з публичною заявою за польсько- чеську федерацію по війні. Польський уряд, говорив Міколайчик газетярам у приявности Тадеуша Ромера, польського міністра заграничних справ, хоче удержати добрі відносини з Росією, Британією й Злученими Державами. Він заявився просто за федерацію всіх центрально-европейських держав.

МОСКВА СПРАВЛЯЄ ПЕРЕГЛЯД ПОЛЬСЬКОГО ЛЕҐІОНУ

МОСКВА. — В одному військовому таборі, 100 миль від Москви, влаштовано перегляд так званої Дивізії Тадеуша Косцюшки, себто польського леґіону, що має битися попри червону армію. На чолі дивізії стоїть полковник Зигмунт Берлінґ. На перегляді війська, що тривав дві години, були приявні представники різних аліянтських держав; не прошено одначе представників Америки й Британії. Війська мають узброєння від советського уряду, а всі рушниці автоматичні або напів-автоматичні. В леґіонах служать поляки, без огляду на те, чи вони з корінної Польщі, чи з окупованих країв. Є в них теж 6 процентів жидів і 2 проценти українці. Є в леґіоні теж багато бувших партизанів, декотрі з глибокої Польщі.

Леґіон почато формувати в квітні, а який місяць тому почато ойго вишкіл. Його творення є відповіддю советського уряду на забрання з Росії польських полків, сформованих польським урядом на вигнанню.

ШПИТАЛЬ У ДЖУНҐЛЯХ.—Десь на південному Пацифіку лежить цей американський шпиталь, у котрому вояки можуть відпочати своє тіло й нерви, умучені завзятою боротьбою в гарячих краях.

АЛІЯНТИ БОМБАРДУВАЛИ НЕАПОЛЬ І РИМ

ВАШИНГТОН. — Воєнний департамент подав вістку, що аліянтські летуни бомбардували воєнні обєкти в Римі. Головними ціллями бомб були залізничі двірці для військ й військові позиції. На місто скинено при тому летючки, в котрих сповіщено населення, що летуни мали виразний приказ щадити релігійні й культурні памятки.

Було це перше бомбардування італійської столиці. Фашистівський уряд здавна старався добити від Аліянтів обіцянки, що Рим не буде бомбардований, одначе Чорчил недавно тому заявив, що й Рим буде бомбардований, як цього покажеться військова потреба. Сподіваючися, що Аліянти не будуть всетаки бомбардувати Риму, туди наїхало багато фашистівських урядовців і промисловців. Там теж сконцентровано багато воєнної акції.

У суботу принаймні 500 аліянтських літаків вдарило по Неаполи, найбільшому італійському порті й центрі воєнних достав для Сицилії. Навіть італійське радіо признало, що бомбардування зробило величезне знищення. Розбито арсенал і фабрику торпед та ушкоджено летничі майдани й цистерни.

ТРЕТИНА СИЦИЛІЇ В АЛІЯНТСЬКИХ РУКАХ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА В ПІВНІЧНІЙ АФРИЦІ. — Аліянтські війська забрали вже в свої руки одну третину італійського острова Сицилії. Британські війська вже входять до Катанії, важного порту на східному побережжю, що лежить під вульканом Етною, а американські війська заняли важне місто Порто Емпедокле й наступають на Енну, географічний і мілітарний осередок Сицилії.

АЛІЯНТИ ВСТАНОВЛЯЮТЬ УРЯД ДЛЯ ОКУПОВАНОЇ СИЦИЛІЇ.

Аліянти встановили на окупованій ними частині Сицилії новий тип військового правління. Називається він Аліянтським Військовим Урядом Окупованої Території, або від перших букв його англійської назви „Амґот". Номінальним начальником цього уряду є ґенерал Александер, а справжнім виконавцем уряду ґенерал лорд Ренел оф Род. „АМҐОТ" буде старатися не правити самий, але встановити „добродільний" уряд з місцевих людей, навіть з місцевих урядовців, що не були завзятими фашистами. Як звязковий між „АМҐОТ"-ом і місцевим населенням служить Чарлс Полеті, що минулого року був короткий час губернатором стейту Ню Йорк.

Всі визначні фашистівські урядники втекли з сицилійських міст і сіл, покидаючи їх на руки парохів.

У своїй першій проклямації ґен. Александер, військовий губернатор Сицилії й сусідних островів, розвязав на островах фашистівські організації, зніс усі закони, звернені проти різних рас і вір, та завісив права італійського короля.

ВЕЛИКА ПЕРЕМОГА НАД ЯПОНЦЯМИ НА СОЛОМОНСЬКИХ ОСТРОВАХ.

АЛІЯНТСЬКА ГОЛОВНА КВАТИРА ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ ПАЦИФІКУ. — Понад 200 американських торпедових бомбовиків, нуркуючих бомберів, важких бомберів і боєвих літаків вдарило в суботу разом на японську позицію в заливі Буін-Фаісі в Соломонських островах і затопило 7 кораблів, в тому чотири воєнні кораблі, між ними числі один кружляк й два нищителі, а кромі цього збили 49 японських літаків. Була це без сумніву одна з великих американських перемог цеї війни.

У неділю американські війська атакували ворожі позиції коло Мунди на острові Ню Джорджія. Коло острова Коломбанґара заатаковано три ворожі нищителі й відай усі затоплено.

ЧЕРВОНА АРМІЯ НАСТУПАЄ НА ОРЕЛ.

ЛОНДОН. — Червона армія вдарила по „їжакових оборонах" німецьких позицій коло Орела, захопила низку сіл, знищила 5,000 ворожих вояків і посунулася на 4 милі вперед.

Від початку своєї офензиви ворог утратив коло 50,000 війська.

ВІШАЮТЬ 8 ОСІБ ЗА ЗРАДУ В ПРИЯВНОСТИ 30,000 РОБІТНИКІВ.

ЛОНДОН. — Московське радіо подало вістку, що в Краснодарі повішено в приявности 30,000 робітників 8 осіб, засуджених за зраду за те, що помагали німцям вишукувати особи, засуджені на страчення.

Комуністична преса почала кампанію за суджения на смерть німецьких високих урядовців і військових, котрі допускалися воєнних жорстокостей. Преса каже, що розсліди в Краснодарі виказали, що за жорстокости в тій околиці винуваті: ґенерал Ровф, командант 17. німецької армії; полковник Хрістман, начальник Ґестапа; та 13 інших члена Ґестапа.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily)

FOUNDED 1893

Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

ПЕРЕДПЛАТА:		SUBSCRIPTION RATES:	
Поодиноке число три центи.		Three cents a copy.	
На рік	$7.00	One year	$7.00
на пів року	$3.75	Six months	$3.75
На три місяці	$2.00	Three months	$2.00
Число з суботи (з англійською частиною):		Saturday's Issue (with Ukrainian Weekly):	
На рік	$2.50	One year	$2.50
На пів року	$1.50	Six months	$1.60

Адреса: "SVOBODA," P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ПО ДАВНЬОМУ СТАРА ГРІШНИЦЯ

С. Л. Сулцбергер, кореспондент „Ню Йорк Таймсу", подав недавно в свій часопис вістку, що мадярський уряд передав британському урядови заяву, що він готов не робити спротиву Аліянтам при вступленню на басен Дунаю. Звичайно за певну ціну. Ціну означено вже зовсім виразно. Отже передусім Аліянти мали би обіцяти Мадярщині не бомбардувати Будапешту ні інших мадярських міст. Аліянти далі мали би обіцяти віддати по війні Мадярщині всю Трансилванію (Семигород) і Словаччину.

Іншими словами, Мадярщина, котра є нині союзницею держав Осі й то діяльною союзницею, хотіла би покинути Вісь за обіцянку, що Аліянти по війні зроблять її ще більшою, ніж її зробили союзні держави Осі. Як звісно, Німеччина й Італія передали Мадярщині Карпатську Україну й дещо Трансилванії.

Звісно теж, що держави Осі віддавали Мадярщині краї в заплату за її допомогу їх справі, не питаючися при тому, що думає населення країв, у цей спосіб відданих Мадярщині. Зо становища фашистівських і націстичних урядів це є зовсім льоґічне становище за такі речі населення не питатися. Одначе зо становища Обєднаних Держав це було би поломанням виразних заяв їх провідників, передусім Атлянтійського Чартеру. Нічо й казати, що, якби так Обєднані Держави згодилися на пропозицію Мадярщини, то вони поставили би себе на одну дошку з державами Осі. Даючи таку заяву Мадярщині, Обєднанані Держави сказали би світови вчинком, що для хвилевих чи місцевих зглядів вони не є проти кардинального порушення основних принціпів Атлянтійського Чартеру.

Знає відай і Мадярщина, що цього роду обіцянка з боку Аліянтів неможлива. Знає вона відай, що навіть якби вона таку обіцянку добула, то вона легко могла би бути повалена обуренням публичної опінії в Америці або Британії. Мадярщина видно це знає, коли вона ґотова накладати з Аліянтами в заміну не за відступлення згаданих країв, а за обіцянку відступлення. Вона рішена видно „брати шанси" навіть з незовсім ясно зобовязуючою обіцянкою.

Через те заява Мадярщини є ще одним додатковим документом непоправности, чи пак незмінности, старих держав, що навикли до імперіялістичного панування. Подібних примірів не бракує нині й в інших сторонах світа, і не потурати їм будуть Обєднані Держави, а прикорочувати їх, щоби це не стало загальним явищем. Та іґноруючи безсоромну пропозицію Мадярщини, Аліянти певно зрозуміють добре її мотиви. Коли Мадярщина готова заразикувати перехід до Аліянів навіть за голу обіцянку, то це є теж доказом, що корабель держав Осі починає потапати. Поставити треба її нарівні з недавньою заявою еспанського диктатора Франка. Топиться видно корабель, коли з нього втікають щурі.

Війна й Свобода

Американський Союз Громадянських Свобід подав недавно тому свій річний звіт. Цим разом цей звіт має наголовок „Свобода в воєнний час", і цей наголовок самий уже підсуває думку, що в воєнні часи звичайно пропадають громадянські свободи. Хто памятає першу світову війну, той певно пригадає собі неодин факт на доказ, як слушний є цей натяк.

Цьогорічний рапорт Американського Союзу Громадянських Свобід одначе не може подати багато фактів обмеження громадянських свобід. Правда, в Америці існують й тепер у воєнний час далі крайні, промислові й інші конфлікти, але ті конфлікти це нормальні явища у демократичній країні. Не дивлячися на них, назагал край є вільний від таких насильних поломань громадянської свободи, яких так було повно в першу світову війну. Протиставлячи зі собою ці дві світові війни, Союз Громадянських Свобід приходить до переконання, що стан свобід у другу світову війну є доказом, що наша демократія може вести навіть найбільшу війну, а прецінь задержувати при життю всі сущні свободи.

Рапорт Союзу Громадянських Свобід підчеркує з натиском, що в цій війні нема в Америці ніякого здушування публичної дискусії щодо питань війни й мира, що нема далі загальної системи чуйности, яку знала перша світова війна, а яка скидалася майже на тайну політичну поліцію.

Рапорт Союзу Громадянських Свобід не тільки стверджує стан громадянських свобід та підчеркує цей стан порівнанням його зо станом свобід у першу світову війну, але й заходить теж у дискусію над причинами цього корисного стану свобід у теперішній війні.

За одну з причин цього явища він признає передусім те, що в цю війну не було розмірно сильної опозиції проти війни. Яка опозиція була, вона була скрита й незорґанізована. Інакше було в 1917 році, коли в Америці існував сильний радикальний й пацифістичний спротив проти війни.

Іншою причиною стану свобід у цю війну рапорт уважає поширення боротьби проти адміністрації з боку могучих ґруп, що ділають згідно з демократичною системою; ця боротьба заставила уряд не забороняти свободи дебати й критики.

Третю причину стану свобід рапорт добачує в тому, що публична опінія концентрує тепер увагу не на наставлення, але на дебату за те, який повоєнний світ мається завести.

Четверту причину добачує рапорт у ліберальній політиці теперішньої адміністрації, а пяту в тому, що Найвищий Суд Злучених Держав дав своїми численними рішеннями за останнє десятиліття багато твердшу основу під особисті й громадянські свободи. Це властиво треба теж принаймні почасти приписати тійже адміністрації, котра при системі повної незалежности судів від адміністрації всетаки мала вплив на рішення суду тим, що йменувала до неї відповідних ліберальних людей.

Тому не можна не признати слушности словам рапорту, що „поведінка уряду в цю війну причинилася до злагодження страху й до викликання враження, що уряд держить у карбах усякий рух, який хотів би перешкаджати в веденню війни".

Всеж таки рапорт Американського Союзу Громадянських Свобід подав кілька прикладів нарушення громадянських свобід. Найгіршим прикладом такого нарушення, на думку тої орґанізації, є евакуація 70,000 американських громадян японського роду з побережжя Тихого океану й їх запроторення до концентраційних таборів.

Американський Союз Громадянських Свобід уважає теж нарушенням свобід видалення військовими урядами поодиноких громадян з округів, де їх приявність уважаласяб небезпечною для військового забезпечення. Він уважає небезпечною для громадянських свобід велику владу, яку мають різні військові комісії, хоча він признає, що покищо цеї влади ці комісії вживали тільки в рідких випадках.

Рапорт порушує теж свободу слова, говореного й писаного. На думку Американського Союзу Громадянських Свобід теперішня добровільна контроля преси й радія є знаменита, одначе критикує цензурування деяких новинок, які відносяться до військових справ, наприклад до відносин між національностями в цьому краю. „Безосновні обмеження на цій основі", каже рапорт, „уже довели до нарікань чужинецьких кореспондентів з країв Обєднаних Держав".

Орґанізація має нагоду розглянути жалоби нарушень громадянських свобід по всіх закутинах широкої Америки, і коли вона не найшла багато причин до нарікання, то треба признати, що громадянські свободи не находяться в злому стані. З того очевидно ще не виходить, що нам треба закинути чуйність і сидіти зо заложеними руками в певности, що й без нас усе буде так добре.

Перша Життєва Потреба

Практика й теорія виказує, що життєві потреби мають свою черґу. Всі з тим годяться, що харч є найважнішою, отже першою життєвою конечністю. Без харчів людина жити не може. До харчів зараховують теж воду, бо вона підтримує, відсвіжує та вичищує організм людини. На другому місці кладуть убрання, відповідно до клімату; на третьому мешкання.

Хоч як в теперішному часі в Америці зміняється спосіб життя; хоч як недостає нам цього, чи того продукту, то на ділі ми ще багатії! Ще кожен може харчуватися здорово й економічно. Може укладати пляни харчів на тиждень, місяць наперед, може приготовити собі й родині спис страв („меню") відповідно до своїх потреб.

Українська іміграція в Америці це здебільша робітники сільського походження, отже діти природи. І тому природно можемо тепер пережити крізу, ба навіть ще й іншим помогти. Наші жінки та дівчата це досвідні господині. Хоч американське життя і їх змінило у дечому, то тепер можна легко вернути до своєї рідної системи, коли приходить конечність. А конечність вже є! Подивіться в ґазети, великі, щоденні ґазети. Там безупину дають жінкам поради, як приладжувати страви, що їсти на снідання, на обід, на вечерю. Друкують чи не кожного дня спис страв на наступний день, як у ресторанах. І хазяйки не гніваються за те, навпаки, вони вдячні, що їм не треба аж надто морочити собі голови над щоденними проблемами життя, бо їм помагає якийсь авторитет.

При цій нагоді харчові знавці, звичайно лікарі, пригадують на вітаміни в харчах. Це дуже важне. Треба памятати, що напр. несвіжі продукти можуть наповнити жолудок, але поживна їх вартість ніяка, ба навіть шкідлива. Отже все треба памятати на те, щоб харчі були свіжі. Щойно опісля памятати на їх хемічні складники, отже чи в них є залізо, протеїна й таке інше.

У воєннім часі вдовілля населення є дуже важним чинником для успішного ведення війни. Тому й наш уряд поставив спеціяльного адміністратора харчів. Його завданням дбати, щоб населення не голодувало, щоб не нарікало. Але в харчовій адміністрації люди нові, що перед війною не багато мали практики в харчових справах. Тому й там багато помилок, недостач, замішання. Населення мусить уживати теж і свого розуму, як харчові продукти використовувати.

Наші хазяйки теж мусять тепер виказати свій хист. З краю в нас нахил до ростинних харчів. Мяса тепер обмаль. Треба цей природний талант запрягти до праці. Приладження фасолі, бараболь, борщу, ба навіть і старокраєвих пирогів — це буде найліпша рада на теперішні часи. До цього додати практику й досвід, який дістали вже в Америці, бо тут свої харчі, свої овочі, своя городина, якої в Европі не було.

Практичний змисл господині вкаже, як усе те відповідно скомбінувати, щоб родину прохарчувати і її вдоволити. Родина це перша ячейка громадянства. Як хазяйка вдоволить родину харчем, вона помагає провідникам вести великі діла.

Американський Капітал Розвиває Бразилію

У маґазині „Бизнес Вік" читаємо інтересні відомости про розвиток Бразилії при допомозі американського капіталу. Як звісно, Бразилія має багато рік, але вони здебільша губляться між відвічними лісами. На це звернули увагу американські промисловці й вони почали снувати пляни про створення там такого раю, як от в Злучених Державах проєкт Долини Тенесі. Головна ріка Амазонка пособляє війні тим, що нею пливуть необхідні воєнні матеріяли до берегів Атлянтійського океану. Але великі простори, бо яких 260,000 квадратових миль, над рікою Сао Франсиско та її допливи, не були досі використані.

Цю ріку прослідила американська економічна місія і склала свої пляни для її використання. Плян обіймає чотири ступні розвитку долини над рікою, але лише перший з них покищо можливий до виконання. Закладовий капітал в сумі 2,500,000 дол. вже пущено в рух і долину вже приготовляють під експльоатацію. Найсамперед треба приготовити ріку для сплавности. Її русло треба вичистити. Електрифікацію долини хочуть провести з електричних заведень в Ітапаріка. Для дальшого розвитку збудовано вже шпиталь, бо там панує малярія; ткацьку фабрику, канали для наводнення околиці. Там земля дуже плодовита, але потребує води.

Роботи веде Вестинґгавс Електрик енд Мануфактюринґ Компані, яка дістала від бразилійського уряду концесію на розвиток долини. Компанія дістала до орудування старі кораблі, які вже не можуть плисти по морю, таксамо менші сплави та лодки. На них поволи посуваються підприємці в глибину краю, вичищуючи ріки. Ріка Сао Франциско пливе з півночи, яких 1,200 миль від Ріо де Жанейро, заки вплине до Атлянтійського океану коло Пернамбуко. Яких 1,750 миль тієї ріки надаються для сплавности кораблів. Разом з допливами ріка дає 4,000 миль сплавности. Ця ріка й її допливи перерізують прегарні ґрунта, а в землі повно нетиканих мінералів.

Над цією рікою живе 2,000,444 населення, а долина може виживити 200,000,000. В недалеких горах є нерозвинені поклади золота, бокситу, міди, заліза, а навіть і діямантів. Недалеко ріки є великий водопад Пірапора, який можна перемінити у велитенський резервуар електричної сили для соток миль. Колиб там побудувати електричну залізницю, то долина оживе наче під ударом чародійної палички.

На півночі, де ріка закручується на схід, вона творить 20 катарактів, а коло них находяться інші мінерали та промислові ростини. Земля надається на плекання рижу, бавовни й ін. земельних продуктів.

Не можна сказати, що досі не було там спроб розвинути ці околиці. Але капітал був замалий, щоб подолати перешкодам. У першу черґу треба наладнати санітарні відносини, щоб робітники не гинули як мухи, а щоб могли працювати як людські сотворіння. Здається, що американська підприємчивість подолає цьому.

ІВАН ФРАНКО

Борислав Сміється

(Повість)

3)

І Гаммершляґ якось немов збився з пантелику. Він мов забув, що перед хвилею почав був говорити бесіду, і снувався то сюди, то туди, зачинав то з одним, то з другим розмову о речах посторонніх, але все те якось не клеїлося. Нараз побачив себе супроти Германа, що стояв мовчки, опертий об стос дерева, озирав цілу площу, немов збирався її торгувати.

— А щож вашої пані нема, дорогий сусіде? — сказав Леон, усміхаючись.

— Даруйте, — відповів Герман, — вона певно щось нездорова.

— Ах, дуже мені жаль! А я надіявся...

— Але що, — відказав, задобрюючи, Герман, — хібаж то вона така велика особа. Обійдеться про неї!

— Ні, коханий сусіде! Прошу так не казати, що не велика особа... Як же так?... От моя Фанні, бідна дитина, як вона булаб щасливою, якби мала таку матір!...

Неправда тих слів аж била з лиця і очей Леонові, але уста, послушні наказові волі, говорили, а розум силяв їх докупи, як того вимагав інтерес.

Але ось від лану, де на сході видно було височезну, побілену божницю, почувся великий крок і гамір. Всі гості і робітники звернули очі в той бік. По хвилі показалася на вулиці мов чорна гоготяча хмара, — це був цілий натовп з рабіном всередині, котрий мав звершити обряд посвячення підвалин нового дому.

Швидко ціла площа була залита людьми, котрі говорили всуміш, голосно і борзо снували, мов мурашки в розваленій купині, оглядали все і немов таксували все очима, а опісля зітхали та похитували головами, немов би і разом дивувались багатству Леона і жалували, що те багатство в його, а не в їх руках. Немногі панки, що теж були в тій купі, нараз помовкли і повідсувалися набік, чуючися не в своїй тарілці. Околичний дідич хмурився і закусував губи зі злости, видячись у тім міщанськім натовпі, котрий ані крихітки не зважав на нього. Він певно кляв у душі сердечно свого „щирого приятеля Леона", але прецінь не втік, а достояв до кінця обряду, по котрім мала наступити перекуска.

Загальний гамір на площі не тільки не вгавав, але ще й побільшався. Щиголь, перепуджений наглим напливом того чорного крикливого люду, почав пирхати по клітці та битися об дротики. Старого, сивого рабіна, з довгою бородою, вели два шкільники попід руки і привели аж ід самій підвалині. Стиск зробився довкола такий, немов би кожний хотів бути таки коло самого рабіна, не зважаючи, що там нема місця на стільки люду. Серед тиску й крику товпи не чути було й того, що читав рабін над підвалиною. А тільки, коли шкільники час від часу у відповідь на його молитву викрикували „умайн", себто „амінь", тоді й уся проча товпа повторяла за ними „умайн".

Вдарила дванадцята година. На дзвіниці коло костела, тут же насупроти нової будови, загудів величезний дзвін, звіщаючи полудня. За ним зателенькали й усі інші дзвони на дрогобицьких церквах. Бачилось, що ціле повітря над Дрогобичем застогнало якимись плачливими голосами, серед котрих ще плачливіше і сумніше роздавалося те безладне, різноголосе „умайн". Робітники, почувши дзвони, познімали шапки і почали хреститися, а один шкільник, підійшовши до Леона і вклонившись йому, почав шептати:

— Най Бог глагословить вас і зачате вами діло. Ми вже скінчили. — А опісля, похиляючися ще ближче до Леона, сказав тихіше: — Видите, пан, — Біг добрий післав вам знак, що все піде вам щасливо, що тільки загадаєте.

— Добрий знак? А то який? — спитав Леон.

— А не чуєте, що християнські дзвони самі добровільно роблять вам службу і кличуть на вас благословення християнського Бога? То значить, що християни все будуть вам добровільно служити. Будуть помагати вам осягнути те, що собі загадаєте. Ті дзвони, то добрий знак для вас!...

Колиб Леон учув був таку бесіду при інших, він би певно мув насміявся з неї. Він рад був удавати про око вільнодумного чоловіка, але в глибині серця, так як усі малорозвиті й самолюбні люди, був забобонний. Тож і тепер, знаючи, що ніхто не чув шкільникової бесіди, він приймав дуже радо добру ворожбу і віткнув десятку в наставлений шкільників кулак.

— Це для вас і для школи, — шепнув Леон, — а за добрий знак Богу дякувати!

Шкільник, урадуваний, став знов на своє місце коло рабіна і зараз же почав перешіптуватися з іншим шкільником, котрий, очевидно, питав його, скільки дав Леон.

А тим часом пан будівничий прийнявся вже до свого діла і почав командувати робітниками.

— Ану, до дрюків! — кричав. — Бенедю, тумане вісімнадцятий, де твій дрюк?...

Гармідер на площі ще побільшився. Рабіна відвели набік, натовп розступився, щоби дати місце робітникам, котрі мали зрушити з місця величезну підвалину і впустити її на приналежне місце у викопаний глибокий рів. Дами цікаво тислися наперед і сопіли серед натовпу; вони були дуже цікаві побачити, як то буде сунутися та величезна каменюка. Тільки щиголь цвірінькав весело у клітці та сонце широким, непроглядним лицем усміхалося згори споcеред темносинього, безхмарного неба.

Всі прикази будівничого сповнено швидко. Півперек невеличкої доріжки, куди треба було просунути камінь, покладено чотири вали, так само загрубі, як ті, на котрих він тепер спочивав. Такіж самі два вали положено півперек ями, в котру треба було спустити камінь. Робітники окружили його з дрюками в руках, мов ладилися буками всилувати його до руху і зламати його камінну упертість. Деякі жартували й сміялися, називаючи підвалину сірою коровою, котру так багато люду оце заганяє до стайні.

— А поступися, маленька! — гейкнув один, поштуркуючи камінь рукою.

Але ось роздалася команда будівничого, і все утихло. На цілій многолюдній площі чути було тільки сапання людей та цвірк щигля в клітці.

— Ану, рушайте! Раз, два, три! — крикнув будівничий.

Десять дрюків, мов десять величезних пальців, підхопило камінь з обох боків, і він звільна покотився по валах, важко хрустячи ними об підсипаний шутер.

— Гурра! Гей! А скобочи но його, нехай рушається! — закричали весело робітники.

— Далі! — кричав серед тих голосів будівничий.

(Дальше буде).

ГОЛОСИ ЧИТАЧІВ

ДІТРОЙТСЬКИЙ ЗІЗД ТА ЙОГО ПОЧИН.

(Завваги учасника).

Серед спокійного, майже мертвого плесу американсько-українського життя сталася недавно подія замітна, що заслугує на окрему згадку в пресі. Дня 4. липня відбувся в Дітройті з почину Української Федерації стейту Мішіген зізд представників місцевих центральних організацій кількох більших міст Америки, де скупчена українська еміграція. Почин вийшов майже з поміж гуртка одиниць, що вслухувалися у висказувані або й мовчаливі прагнення тисячів американських українців, що бажали зрушити плесо спокійного українсько-американського життя та почати живішу працю у ці рідко переломові часи в історії цілого людства.

Що спонукало гурт людей до почину?

Спонукало це, що сидить на серці кожного американського українця, що його безмежно боліло, що всі національні групи народів Америки зорганізовані та зорганізовано працюють, одні тільки українці, немов заніміли без центрального проводу, що кермувавби їх працею як американських громадян та як синів українського народу. Не має хіба сумніву, що для українців громадян Америки перша річ нині працювати для своєї американської вітчини й то працювати найбільше успішно та видатно. Чи може американські українці досі не працювали, не поносили жертв для Вуйка Сема? Навпаки, американські українці робили досі, роблять та будуть робити свій обовязок сумлінно. Імена українських вояків починаючи від пок. Цурковського, що своїм життям дав перший сигнал зближаючогося Перл Гарбору аж по геройський вчинок Кунацака, уже видніють на листі геройчних подвигів американської армії, але ніде правди діти за мало знає американський загал про походження тих своїх героїв, про це середовище, що їх виховало, про того сірого українського чоловіка, сина далекої України, що все та всюди сумлінно повнить свій обовязок, коли стріне справедливу владу та крихітку волі, за яку так часто голови клали його предки.

Реєстрацію американсько-українського вояцтва роблять правда наші церкви, організацію батьків та матерей українсько-американського вояка розпочав гурт громадян в нюйорській метрополітальній окрузі, але зосередити цю працю та передовсім дістати кредит від американського громадянства за геройчні вчинки наших хлопців потрафить тільки центральна організація з наладнаним пропагандивним апаратом.

По сотках більших та менших громад працює українське жіноцтво для американського Червоного Хреста, зорганізоване в українські відділи або незорганізоване. При зорганізованій праці це зусилля булоб ще видатніше, оце й друга потреба центральної організації американських українців, що такою працею кермувалаб, побуджувала приспаних до організованої праці та вела перегляд праці вложеної в ту самаританську поміч американсько-українським жіноцтвом.

Напевно міліони й то грубі міліони дали наші здебільша убогі робітники як позичку Вуйкови Семови. Нерідко подивляти треба жертвенність вбогої людини, що все своє важко добуте майно цілого життя передає до розпорядимости своєї влади. Вести контролю зробленого та повести її дальше зорганізовано потрафить тільки центральна організація американських українців.

Журба американського українця за край батьків.

Доси свій обовязок помогти американській вітчині в потребі виконує американський українець, і робить сумлінно. Всеж таки його млоїть під серцем, щоб він не лишився тим Іваном без імени, що славу сусід його забрав, як співає український поет. Американського українця на дні серця болить, що земля його батьків стала нині предметом торгу та сварки поміж двома сусідами немов це бувби африканський пустар без населення. Нині перед світом виглядає немов населення Західної України, Карпатської України, Буковини чи Бесарабії, це безмовна тварина, за яку можуть собі голови розбивати сусіди, сваритися, зривати чи навязувати дипльоматичні звязки дарма, що на ділі ані один з них ні другий не має права до тої землі. Вона має свого правовитого господаря, що йому окупант замкнув уста, а рідний брат за морем також затих. Цю цемлю віками зрошував український нарід своєю кровю та потом; вона його неоспоримою власністю. Недавно, бо ще тільки двацять пять літ тому український нарід виповів свою волю, й то ясно й недвозначно, що хоче бути паном на власній землі. За правдивість цього свого твердого слова сорок тисяч трупів зложив він у чотирокутнику смерти у боротьбі на життя та смерть, з польським та московським наїзником, і чи це все малоб бути страчене? Малоб бути страчене нині в часі найстрашнішої світової війни за волю всіх народів, в часі боротьби, де стеляться буйні голови теж дітей української крови?

Американська Декларація Незалежности висказує погляд, що священне право людини до волі ніколи не передавнюється; проте непередавнене теж право українського народу до незалежности проголошене Декляраціею Української Незалежности з дня 22. січня 1918 та Декляраціею Української Соборности, заприсяжена обома Українськими Републиками на Софійській Площі в присутности тіней великих своїх предків 22. січня 1919. Тих своїх прав український нарід, насилу завойований, ніколи не зрікався і ніхто не має права зрікатися в його імени. Навпаки сотні українських кращих синів, що гинули на польських шибеницях, конали від мадярських куль у зворах Карпат, марно тисячами сходили з того світа у підземеллях черезвичайки чи сотнями тисяч вигибали при копанні біломорського каналу, й ті міліони заголоджених українських мужиків хіба мають теж якесь своє конто в книгах сумління демократії та в плянах кращого майбутнього світа вільних народів.

Український вояк Червоної Армії сповнив і ще повнитиме свій обовязок в обороні рідної землі, він кладе свої голови, щоб зломити силу націзму, щоб стати в оборону свободи світа, бо він син того народу, що все боровся за свободу. Це одначе не значить, що стаючи в обороні волі других, він свою волю подарував сусідови.

Українська проблема в цілости ще відкрита, це одна з найбільше пекучих проблем світа, що жде своєї розвязки, та яка мусить бути розвязана справедливо, щоб світ за кількадесять літ знов не кровавився. А хтож упімнеться за нею, коли окупанти вже 25 літ один по другім замикають йому уста на чотири колодки? Одиноке доси мужне слово в обороні української справи сказав на американськім континенті перед трьома роками Перший Конгрес Українців у Вашингтоні, але на жаль він замовк. І якраз почуття обовязку заговорити в обороні застуканої волі спровадило тих кільканацять людей до Дітройту. В них відізвався правдивий американізм, що не знає торгу волею. Це саме сиділо на дні душі кожного присутного, тому не було там уже ні партій, ні других різниць.

Молодь та американсько-український актив наперед.

На загалал переважало переконання, що техніка праці вимагає, щоб провід задуманої організації американських українців передати в руки молодих українців, роджених вже на американськім континенті. За таким ставленням справи промовляло це, що на американськім грунті треба присвоїти собі американські методи праці та дивитися на всі намічені справи зі становиска американської ментальности, **до якої маємо промовляти** за нашими слушними домаганнями. Безперечно, що немає ще серед американських українців достаточної скількости молодих людей, що українську проблєму в Европі зналиб основно та розуміли настрої українських мас в старім краю, тому співпраця старшого покоління ще конечна, але для добра різних справ нашого збірного життя було переважаюче переконання по змозі передавати провід молодшим.

При самій організації майбутньої Ради Американських Українців цілком поминений репрезентативний спосіб центральних організацій та партій.

Репрезентаційний систем по партійному ключови є в силі тільки розбивати американсько-українську збірноту. Ініціятори поставили карту на активну одиницю, що йде у громадську роботу, не щоб сидіти та гонори збирати, але у якої є почуття відповідальности та охота пхнути справу наперед. Саме визбирати ці одиниці по громадах зорганізованих у центральні місцеві організації та по незорганізованих громадах мали на думці ініціятори при організуванню Ради Американських Українців.

Екзекутива Ради Американських українців малаб бути тілом справним, працюючим ділово під одним проводом з поділом праці по різних секціях. На перший плян вибивається потреба надолужити занедбання трьох літ, повести енергійну пропаганду приспаної української справи, приступити вже раз до організування Централі Українського Вор-Реліфу.

Такі широкі завдання виконає майбутній провід американських українців тільки тоді, коли українські маси стануть твердо при своїм проводі, коли не дадуть себе баламутити невідповідальними людьми, коли гонити будуть кириню, що напевно розвине свої усі сили. Американські українці мусять викресати зі себе національну дисципліну, жертвенність та передовсім ставити мусять справу загальну понад усі свої приватні амбіції, погляди та упередження. Міліони українських праведних мучеників за рідний край, десятки міліонів українських живих скелетів в Европі домагаються цього від вас американські земляки!

М. Чубатий.

ГОРНЕЛ, Н. Й. — Піврічні збори Бр. св. Арх. Михаїла, від. 215, відбудуться в неділю, 25. липня, в галі, де звичайно, в годині 6:30 ввечір. Просимо всіх місцевих і позамісцевих членів прийти на ці збори. Уряд дасть звіт за пів року. Просимо членів приєднувати нових членів до нашого відділу і У. Н. Союзу. — За уряд: М. Кердел, предс.; С. Катола, пкс.; І. Назар, секр.

І. Мозалевський.

ЮРІЙ НАРБУТ

(Памяти великого українського артиста).

(Докінчення)

На превеликий жаль, значну більшість статтів та монографій про творчість Нарбута написали російські критики, й через те всі вони пройняті тенденцією русифікації його мистецького обличчя. У творчости кожного ариста є два основні елементи: органічний, природний і штучний, присуканий тим осередовищем, серед котрого розвиваться його талант. Природний грунт — як діямент: що більше гранів, що старанніше шліфування, — то яскравіший блиск. Але грунт, природну красу, колір — змінити не можна. Брилянт „чистої води" вже перед діямантом був гарний та цінний. Нехай творчість артиста має в собі багато чужого шліфування, нехай у ній багато наносного, всеж таки справжній, природний національний грунт його творчости зостається незмінним. У малюнках Нарбута національний елемент особливо яскраво виявляється в такі періоди його мистецької діяльности: 1. перед переїздом до Петербуга (1904—1906. р.р.) і 2. після остаточного поре́їзду на Україну (1917—1920. р.р.). До першого періоду належать малюнки Нарбута до дитячих книжок, орнаментика котрих цілковито виходить із українських народніх вишивок та кунштиків стародавніх українських церковних книжок. Ще за своїх гімназіяльних років Нарбут ілюструє „Слово про похід Ігоря", де національний елемент грає основну ролю не тільки в орнаменті, але й у трактуванні сюжету. На жаль, ці ілюстрації не були видруковані, й через те небагато сучасників артиста знають про його органічний звязок із українським народнім мистецтвом, що його помізчив у ньому Ампірний кольос — Петербург. До 1917. р. — до часу проголошення незалежности України, — пробуваючи в Петербурзі, Нарбут жагуче захоплюється епохою Олександра І., й це захоплення затьмарює на довгий час природний нахил артиста до рідного Глухова з його церквами, оселями й пасіками... Справді — з надзвичайним майстерством, у дуже короткому реченці (1911—1913), він схопле всі тонкости російського Ампіру і вже 1913. р. одержує велике замовлення від „Капітулу Орденов" на оздоблення нового „Ґеорґієвского Статуту" (коло 100 аркушів перґаменту!). Успіх іде за успіхом, і все більше й більше віддалює артиста від служення рідному мистецтву. Лише вряди гори, особливо в орнаменті (зокрема і в композиції), проявляється його справжнє національне обличчя. Вже в перших книжках, ілюстрованих Нарбутом у Петербурзі, намічується боротьба двох засад його творчости: боротьба органічної, української — з штучною, російською, що виховали в ньому навчителі — великі російські майстри (Реріх, Білібін і т. д.). впливаючи на його молоде, ще не зовсім свідоме мистецтво. Наприклад, у книжці „Ґоршеня, Снеґурочка" видавництва „Русское Чтеніє" (1906) поруч із незначним перейманням Білібінського стилю — ми находимо цілком оригінальні, роскішні українські орнаменти, котрі свідчать про мимовільне тяготіння артиста до свого питомого, народнього мистецтва. Але й у самому розпалі захоплення російським Ампіром, Піранезі, Паладіо, часом прориваться всеж таки змагання пригадати своє рідне. Дуже помітний уплив (особливо в розетах) українського орнаменту — на обгортці „Російской Современной Ґрафікі" (Видавництво „Свободноє Іскусство". 1916. р.). Також деякі кунштики 1916. року містять у собі сюжети українського села та рідної панської господи. Не випадково й обгортка книжки Ґ. Лукомского „Старінная Архітектура Ґаліціі" (1915. р.) написана з особливою любовю та може вважатися одним із найкращих творів артиста. Тяготіння до всього рідного, українського, проявляється і в виборі замовлень. Майже всі книжки петербурзьких видавництв — навіть із посереднім відношенням до України — оздоблені Нарбутом. Він же ілюстрував усі капітальні наукові праці з українознавства: „Малороссійскій ґербовнік" (збірник гербів українських родин), „Ґаліція", „Харьковскія усадьбы" (Видавництво „Ґодіке і Вільборґ").

Колиж 1917. р. Юрій Іванович переїздить остаточно на Україну, він віддає все своє життя, всі свої помисли рідному мистецтву, мов бо спокутовуючи своє тимчасове відступництво. Проголошення незалежности України застає його на чолі оборонців підродження національного мистецтва. Невтомний та енергійний, він кермує мистецьким життям молодих українських ґрафіків, бере участь у виставах і головує по ріжних комісіях. Зміна урядів, хиткість політичного становища не могли ослабити в ньому запалу служення Батьківщині. В 1917—20 роках кількість праць Нарбута досягає надзвичайної для артиста міри, майстерствож набуває чудової закінчености. Відомий російський критик Ґ. Лукомскій пише про це так: „Троїцька Лавра, модель із ляльковими, яскраво розфарбованими в пунсовий, кенаровий, блакитний тони, російський манастир — усе це він виявляє у своїх малюнках. Він виконує й низку замовлень. Обгортки, книжкові оздоби, ‚Ґеорґієвскій Статут', малюнки епохи війни 1915—17. р.р. — усе це знаходить одбиток у його творчости. Але найбільші його роботи-образи відносяться до його останнього ‚київського періоду', коли він виїздить в 1917. р. на Україну. І дійсно — створення гербів України, орденів, відзнак, військової форми, грошевих знаків, грамот, гральних карт, книжкових прикрас, — усе, що в цей час стикалося, в той чи інший спосіб, з сучасним ґрафічним мистецтвом українським, є в більшости праця Юрія Нарбута".

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Організація родичів американсько-українських вояків-воячок.

Час минає, а історія згодом виказуватиме ясно-критично, чим українське громадянство причинилось до осягнення побіди нашої вітчини — Америки, як воно подбало про власне майбутнє, про майбутнє свого покоління та про своїх братів і сестер у старім краю, що терпіли і терплять від наїздника, як жаден інший нарід, жадна інша нація на світі, на своїй батьківській землі. Правда, всі наші організації, все наше громадянство помагає нашій вітчині чим змога, але наша жертва — наше зусилля нашої помочі не принесе такого значіння, такої користи, яку наше громадянство повинно осягнути. Наша жертва, наша поміч може бути у відношенню до нашої скількости навіть дуже велика, але вона без загального збірання, виказу цеї жертви, цеї помочі перед творцями сучасної історії не може мати поважного слова. Світ числиться тільки з представленими фактами, а факти — це правда, це остаточне висвітлення справи.

Є в нас одиниці, товариства, центральні комітети, що ведуть рекорди нашої сучасної праці, але справа загального представлення нашої помочі цілого нашого громадянства в Америці мається так, як справа помочі здобуття волі нашому великому поневоленому українському народові.

Щоби наша жертва-поміч увінчалася повним успіхом та щоби кожний член нашого громадянства тішивсь серед американського загалу признанням своєї жертви-помочі в боротьбі за розгромлення ворогів нашої вітчини — Америки, ми, як частина великої американської, вільної нації, а рівночасно кровю звязані з великим, поневоленим українським народом, мусимо виказувати для світа нашу жертву, нашу поміч. Наша честь, наш обовязок диктує нам братись до праці загального зібрання виказу такої нашої праці.

Цю працю може солідно вести тільки „Організація Родичів Американсько-Українських Вояків-чок", в котрій виступлять усі члени, члениці, що вірять в демократію та право самоуправи українському народові, представництво всего нашого громадянства. Длятого організуймо такі організації-товариства по всіх наших громадах, наших оселях. Вони повинні повстати негайно та взяти на себе працю домашнього фронту, справу допомоги поневоленим братам і сестрам в старім краю та справу організації наших дітей. Де є центральні комітети, там така організація-товариство повинно співділати з таким комітетом в загальних місцевих справах. Початки праці такої організації є: провадити точний спис наших синів, дочок, чи сиріт, що є у військовій службі, або що йдуть до військової служби нашої вітчини Америки; дальше агітація за купном бондів та рекордування всіх бондів, куплених українською громадою на поміч американським военним гуманітарним установам; та приготування до Зізду в справі установлення централі, якаб повела працю вперед та була речником перед американською опінією. Справу оборони наших братів і сестер в старім краю повинен вирішити Зізд, зогляду на існуючі політичні організації або майбутні.

Українські громади! Ставаймо до праці! Наше громадянське життя, наш розвій залежить тільки від сталої систематичної, солідної праці, а всяка праця, чи поодиноких громад, чи загально громадянська лежить лише в організації. Світ числиться з відповідними загальними організаціями, а не одиницями-гуртами. Нарід без організацій з загальними цілями це тільки маса, а не нація. Коли хочемо жити життям вільних культурних націй, то мусимо створити централю для загально громадських цілий, якої брак у нас так болюче дається відчувати.

Нюйорська Організація бере на себе тимчасово обовязок творення таких місцевих організацій. Вона співпрацюватиме з уже уформованими такими організаціями в справі скликання, як можливо найскорше Зізду для створення Централі. Як засновувати такі організації в поодиноких громадах проситься звертатись на тимчасову адресу нюйорської організації:

PETER ZADORETZKY
151 AVE. A., NEW YORK, N. Y.

За „Організацію Родичів Американсько-Українських Вояків-чок":

Йосиф Хомів, предс.;
Станислава Гурин, рек. секр.

Денис Лукіянович.

Моя Знайомість з Ольгою Кобилянською

Пізнав я Ольгу Кобилянську за першим моїм побутом у Чернівцях у 1898-99 роках.

Ішов я зложити їй поклін і ведений цікавістю, і з обовязку. Булож голосне імя її, авторки прекрасних новель і ще кращих наросів та „Людини" і „Царівни". Кликала мене й повинність, бо Кобилянська була співробітницею „Буковини", котрої редакцію я обняв; надто ще „Некультурну" й „Приреду" видрукував я з Будзиновським, як чергові випуски редаґованої нами обидвома „Універсальної Бібліотеки".

Ольга Кобилянська мешкала тоді в родині свойого батька у великім, партеровім домі, з двома фронтами, з верандою, рундуком, городом і садом. Під ту пору не відлучилися ще були від батьків два молодші брати пані Ольги: Олександер, пізніший староста в Заставній, і Володимир, потім доктор прав і урядник прокуратури скарбу. Тоді вони обидва студіювали право на чернівецькім університеті і вчили двох трьох гімназистів, що „стояли на станції" у пп. Кобилянських. Згадую про них головноно через те, що вони, особливож Олександер, вязали паню Ольгу з певними кругами „на світі", бо сама вона жила наче жриця свойого огнища в святині і досить рідко виходила з дому. Зрештою геть уже потім, коли Володимир на посаді став заробляти гроші, а пані Ольга захоріла, він помагав їй матеріяльно. Хоровита пані Ольга не була, тільки мала якесь недомагання серця і їздила до купелі у Навгейм, але це недомагання дало їй дожити 60-го року.

Мені довелося зрештою пізнати всю рідню пані Ольги. Щоденним гостем у її батька був тоді старший брат її Юліян, (уже покійний), учитель української гімназії в Чернівцях, автор одинокого в нас латинсько-українського словаря. Припадком був тоді на довшій відпустці брат їх Степан, капітан, що довгі літа був стаціонований у Відні, а також найстарший Максим, начальник суду в Сучаві, з якоїсь речі перебував тоді в Чернівцях. До комплєту родини бракувало в батьківськім домі тільки старшої дочки, п. Зарицької. Ця жила в Димці, невеликому хуторі близько Глібокої. Але і її пізнав я, бо з Олександром їздив на Димку двічі, а третій раз вибрався туди відвідати паню Ольгу, що була під ту пору у сестри в гостях.

Голова родини на імя (коли не помиляюся) теж Юліян був непересічним типом. Низький урядовець у глибоких горах дав синам університетську освіту, старших трьох подружив із заможними паннами, а для доньок придбав 20 чи 30-моргову Димку та ще й провадив дім, поставлений на гарну стопу. Твердую мав руку, дещо треба було перед ним замовчувати й таїти, але був чесний, правий і в національних справах непохитний. Німеччину внесли в його дім щойно діти, а старий уживав її рідко й неособливо.

Мама родини була дуже блага; звісно, що побіч такого господаря як чоловік її, вона мусіла зійти на другий плян, але надто вона безнастанно хоріла й частенько поліґувала. Як до батька відносились усі діти з пошаною і з трівогою, так матір всі любили.

А всеж таки, ані до грізного батька ані до мягкої матери не зверталися очі й уми всіх Кобилянських, тільки до пані Ольги: вона була божищем родини, перед нею навіть невгнутий батько схиляв голову в спірних родинних плутаницях і завсіди, в кожнім випадку цінив її найвище. Про старших і менших братів уже й не казати: Володко боготворив її, Олександер робив те саме, наскільки взагалі мав час думати, чи говорити про неї.

В кімнату пані Ольги, багато вбрану ріжними квітами, з великим смаком обставлену найкращою в дома мебіллю, входили свої і чужі мов у капличку, самаж п. Ольга чарувала своєю появою, вдачею і своїми речами. Була вона струнка, висока, смаглого лиця, брунетка, з незвичайно живими, огнистими очима. Крім такого симпатичного вигляду брав у полон ніжний, тихий тон у її бесіді тай якийсь глибоко затаєний смуток, що в хвилю радости і на знак вищости грав легкою, ніби мимовільною усмішкою. Бо над усе здіймала п. Ольгу краса душі, особлива гармонія духової зрілости й культури, сила емоції й почуття творчости, якій Кобилянська зуміла найти найкращий вислів у барвистих, мрійливих образах, у повних експресії описах і мелянхолійних недомовленнях. Осявала її ще й друга гармонія: між письменницею й людиною. Щирість, глибоко захований смуток дівочого серця і власна провідна ідея. Життя і пісня доповняли себе як рідко.

Кобилянська була тоді в силі творчости, у самім розгарі письменницької праці, наближалася до зеніту: за нею були прекрасні її мінятури, дві поеми дівочого серця й інтеліґентної, захитаної жінки, а збиралася Кобилянська ще насвітлити ту маґічну силу, якою мужик демократичної й довго неволеної нації прикований до матері землі. Коли в кілька літ потім я читав виспівану нею поему синів землі, мені пригадувались наші розмови й епізоди, імпровізовані Кобилянською в часі проходів по сіножатках і під шумливим сосновим бором у Димці.

Оживлена, бадьора була в ту пору Кобилянська. З кімполюнґських гір привезла поезію пралісів і полонин, із Думки привезла ґалерію хліборобських постатей; знала вона кращу німецьку белетристику й листувалася з деякими німецькими редакціями, особливо з редактором "N. D. RUNDSCHAU" Людвіком Якубовським, котрого ескізи дала мені до перекладу і я надрукував їх у „Буковині".

В Чернівцях впливало на Кобилянську культурне українське середовище: живими нитками звязана була з нею вся черновецька громада з політичними діячами на чолі. Кобилянська — правда, дуже рідко — а всеж таки приходила між них, хоч і була дуже здержлива і швидко відходила до дому, в свій самотній захист, повний задуми. Ближчі, живіші взаємини удержували з нею малярі Івасюк і Кохановський, поет, сатирик і критик Маковей, публіцист і аґітатор Будзиновський були її частими гостями. Щиро захоплювалися Кобилянською молоді письменники, з поміж котрих тямлю Ґаліпа, нарешті і все студентство зосереджене в своїм „Союзі". Приятелькою була їй письменниця Евг. Ярошинська, що часто відвідувала її, а ще здалека присилала Кобилянській привіти старша товаришка по пері — Наталія Кобринська.

Що так було, цього доказом два ювилейні обходи, відсятковані в честь Кобилянської вже тепер, і під румунським наїздом, а що Чернівці як середовище літературного й видавничого руху жваво в ту пору віддихали, на це вказує і той факт, що тут оголосив перші свої твори Стефаник і тут появилась його „Синя Книжечка".

Так Кобилянська, вибухаючи стихійною пристрастю до всього живого і гарного, під впливом рідного середовища, близьких та далеких літературних та духових течій — формувала свою творчу лінію. Коли поставлено її побіч Кобринської, а понад Ярошинську, то пригадую собі, що Ярошинська вдягала ризи, але не була жрицею: вона вважала літературну діяльність прикрасою свойого життя і звання сільської учительки; Кобринська була інтелектуалістка, багато теоризувала над жіночим питанням, над літературною критикою і технікою, але бракувало їй інтензивности й експресії і вона поетичним поривом ніколи не долетіла на ці верхи, до яких сягала тільки оком, духом і умом, але не словом. Кобилянська не розбирала чому, не силувалась казати як, зате мала властивий, плястичний вислів для кожного особистого чуття і зворушення, властиву і власну фарбу для змалювання краси, якою радувалось її око. А притім усім, ні, власне тому не гнівалася на світ і на людей, не відказувала ні на кого, не греміла, була ніжна, тиха та скромна, а душею така багата, висока і така гарна. Тому вона й будила для себе пошану тай мала по всі часи приклонників свойого таланту і своєї вдачі.

Вона й очарувала декого. Очарувала й Маковея, тоді ще вільного, нежонатого. Я говорив із ним про це отверто і Маковей не сперечався довго, але боявся, що не мав би свободи при такій жінці. Чоловік хоче в своїй хаті походити без сурдута — мовив він образово — хоче скинути черевики, як його наглодали, а тут — не можна. Ще й навспиньки треба ходити... Через те й не рішався він просити Кобилянську, щоб подала йому руку й пішла з ним разом. Він, уродливий тоді мущина і в розцвіті духових сил та письменського хисту — догадуюсь тепер — повинен був сягнути своїми думками так високо і не боятися... відмови.

Тихі літа пройшли наді мною, в могилу поклали Маковея. Відсунули вони вдаль це гарне літо, коли я відвідував Кобилянську на Новім Світі в її капличці, та коли пересиджував з нею в садку. Але як дивлюся на її обличча з останньої фотографії, живо стоїть мені перед очима її передуховлений вираз, вся натхнена задума, яку геть потім схопити й вичарувати лініями спокусилась Олена Кульчицька.

ПЕРША ВОЄННА МЕДАЛЯ ДЛЯ ЖІНКИ

ВАШИНГТОН. — Воєнною геройкою показалася сестра-доглядачка в часі вогню, що повстав у військовому шпиталі в Юма, в стейті Аризона. Її імя Едит Е. Ґрінвуд. Коли вибух вогонь 17 квітня б. р. в кухні, Едит пробувала його згасити. Коли їй це не вдалося, вона при помочи одного вояка перенесла 15 пацієнтів із свого відділу в безпечне місце. Тоді щойно вона дала першу поміч тому воякови, бо він попарив своє лице.

Воєнний Департамент признав пані Ґрінвуд медалю, що її досі діставали лише вояки у бою з ворогом. Є це так звана „Солджерс Медал". Панна Ґрінвуд є поручником. Таку медалю признано теж воякови, що їй помагав. Його імя Джеймс Форд.

Воєнний Департамент признав теж медалю для доглядачки-поручника Дороті Шікоски за її геройство на літаку на Тихому Океані дня 27. квітня.

ІМІҐРАНТКА ГОЛОВОЮ ЖІНОЧОГО БЮРА В ДЕПАРМЕНТІ ПРАЦІ

ВАШИНГТОН. — Мері Андерсон, прибула 16-літньою іміґранткою із Швеції. Вона стала головою Жіночого Бюра при Департаменті Праці, хоч працювала перед тим в фабриці в Шікаґу. Бюро святкує тепер 25-літню річницю існування. Мис Андерсон є того погляду, що жінки будуть мати далеко більше завдання в повоєнних плянах, ніж це було після першої світової війни. Тепер 17,000,000 американських жінок працює для війни. Вони заняли становища в ріжних бюрах, фабриках, в прилюдній услузі, навіть у воєнних відділах. Отже вони тепер є експертками в різнородних ділянках. Неможливе буде обійтися без їх праці й поради після війни. Очевидно, каже панна Андерсон, розміри впливу жінок на прилюдне життя залежатимуть від їх бажання й активности.

ПІДПИРАЙТЕ БИЗНЕСМЕНІВ, ЩО ОГОЛОШУЮТЬСЯ В „СВОБОДІ", А ТИМСАМИМ ПІДПРЕТЕ „СВОБОДУ".

ПРАЦЮВАТИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ, ЦЕ, В ПЕРШІЙ МІРІ, ПРИЄДНУВАННЯ ДО НЬОГО ЯКНАЙБІЛЬШЕ НОВИХ ЧЛЕНІВ.

ТАРЗАН, ч. 803. Чарівник Мумту.

Як ватажок упав з таємничою стрілою крізь серце, Тарзан був так само здивований, як дикуни.

Але він скоро скористав зо ситуації. „Чи бачите силу моїх предків?" він крикнув.

Тут один дикун крикнув: „Але Мамту, чарівник ще могутніший від них. Він може вбити Тарзана".

Мамту боявся, але не важився признати зо страху стратити свою славу чарівника. „Так, Мамту вбе", він сказав й добув довгого ножа.